
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2015 (год. XXIV), ISSN 2367-8585

С ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА СТРАСТ И НАУЧНА ДОБРОСЪВЕДНОСТ ЗА ПУБЛИЦИСТИКАТА НА МИХАИЛ АРНАУДОВ

***WITH A RESEARCHER'S ARDOUR
AND SCHOLARLY SCRUPULOSITY***

**Емил Димитров. Публицистиката на Михаил Арнаудов.
София: Изток-Запад, 2014, 310 с.**

Структурата на монографията *Публицистиката на Михаил Арнаудов* отразява концепцията на Емил Димитров за себеосъществяването на акад. Арнаудов и като политик, създава редица публицистични текстове, чиито отличителни езиково-стилистични черти и комуникативно-прагматични особености се определят от специфичния стил на мисловноречевата дейност на изтъкнатия ни учен.

В увода на изследването авторът обосновава научния си интерес към публицистиката на акад. Арнаудов и определя обекта, предмета и целите на аналитичните си наблюдения, ориентирани към „сдвояване“ на политическите жестове на учения като словесни жестове, при което на преден план излиза не политикът М. Арнаудов сам по себе си, а публицистът Е. Димитров разглежда публицистичните текстове на М. Арнаудов като превърната форма на неговата личност в единното ѝ гражданско и творческо проявление, в една от нейните важни, но забравени социални роли. Изследователят избира съвременен аналитичен подход, интердисциплинарен по своята същност, който дава възможност за по-адекватни изводи и обобщения относно социалните и психологическите свойства на дадената личност, за стила на нейното мислене и за конкретните ѝ прояви в когнитивен и прагматичен план.

В увода Е. Димитров създава необходимата теоретична, методологическа и идейно-стилистична основа за анализа на публицистични текстове в контекста на българската литература и на творчеството на М. Арнаудов. По-нататък той проследява хронологично-смыслово политическите жестове на М. Арнаудов и техните вербални публицистични проекции в жанровите им разновидности. Последователно и задълбочено авторът прониква в дълбинните смислови пластове на индивидуалното политическо битие, за да разкрие нещо сложния механизъм на общественото и политическото поведение на М. Арнаудов, както и особената медиативна роля на стила в текстопораждащия процес.

Първата част на книгата е озаглавена *Партия и идеология, конституция и политика*. Тя се състои от пет глави, в които изследователят стегнато, но с необходимата изчерпателност и компетентност проследява израстването на М. Арнаудов от партиен функционер до държавник. Е. Димитров умее да организира така аналитичните си наблюдения, че да открие съществените факти, да ги подреди в строга причинно-следствена връзка и да ги осветли в дълбочина. Така той успява да очертае ясно дългия път на М. Арнаудов от редови член на Националлибералната партия (НЛП) до политик с безспорен авторитет, признат и приет извън пределите на своята партия.

Е. Димитров правилно свързва мотивацията със смысловата сфера на личността на учения, когато обособява два вида мотиви за влизането на М. Арнаудов в Националлибералната партия: лични и такива „с по-широк хоризонт“. Струва ми се, че изборът на партия от страна на М. Арнаудов се определя и от твърде характерната за него личностна черта, отразяваща чувството му за мярка, за умереност в житейската практика изобщо. Прецизна е направената характеристика на политическото мислене на М. Арнаудов, както и на факторите, които определят разкритите особености. Важна е констатацията на автора на монографията, че политическата мисъл на учения е неотделима от политическия акт и „жест“, че е насочена към практическото разрешаване на конкретни проблеми на актуалния политически момент. Тази констатация е въз основа на поведението на М. Арнаудов като идеолог, агитатор и обединител на НЛП, като ректор, общественик, гражданин и публицист.

Приноси са аналитичните наблюдения на Е. Димитров и върху речевото поведение на М. Арнаудов като функция на политическата му дейност. То намира израз в създаването на множество различни по жанр публицистични текстове – дневник, манифести, статии, речи, брошура. Проникновен е комплексният анализ на конкретните текстове, на тяхната стилистика и поетика, на използваните от М. Арнаудов реторични и стилистични стратегии при текстопораждането, на структурата и композицията на текстовите цялости, на използваните ключови думи, стилистични фигури и тропи. С особена стойност са съпоставителните анализи на публицистичните и научните текстове на М. Арнаудов, находчивият сравнителен анализ на текста на брошурата *Вчера, днес и утре* (жанрово определена от Е. Димитров като „политически и граждански манифест на М. Арнаудов“), особено на статията на Христо Ботев *Народът. Вчера, днес и утре*, както и коментарът на полемичните текстове на М. Арнаудов и Т. Влайков. В резултат на своите съпоставителни анализи изследователят извършва за първи път в нашата филологическа наука характеристика на идиостила на отделна езикова личност в многообразните ѝ езиково-речеви прояви в различни комуникативни сфери, функционални стилове, подстилове и жанрове, като доказва по блестящ начин, че „публицистиката на Михаил Арнаудов не само има своя собствена стойност и смисъл, но дори донякъде се простира върху „чисто“ научните му дирения, изразявайки ясно и недвусмислено светогледните му нагласи, йерархията на ценности, скрито налични и споделени и в академичните му конструкции. Публицистиката тук не е изолиран „остров“, а важен сегмент от цялото, дори много повече – възможен „ключ“ и към цялостното научно-културно дело на професора“.

Втората част на книгата е „*Заветите на Възраждането*“ и *болката Македония*. Тя се състои от четири глави, в които Е. Димитров следва същата аналитична стратегия, като разширява и задълбочава представата за политика, общественика, държавника и публициста М. Арнаудов. В глава 6. „*Завети*“ и „*идеали*“ Е. Димитров съсредоточава вниманието си върху тези две концептуални единици, за да разкрие индивидуалното им съдържание в публицистиката на М. Арнаудов от 30-те години на миналия век, маркиращи основната ос на неговия светоглед, на идеологията му. Заедно

с това той поставя проблема за политическата културология на М. Арнаудов и акцентира върху нейната сърцевина – концепцията на учения за „продължаващото Възраждане“. Чрез текстологичен анализ на статията *Завети на Българското възраждане* Е. Димитров изяснява глобалната семантично-концептуална структура на текста. Според Е. Димитров тази статия принадлежи към един кръг от публикации на М. Арнаудов от втората половина на 30-те години, които могат да бъдат квалифицирани като културологична публицистика. Два текста от Георги Бакалов и Иван Хаджийски, които представляват критика „отляво“ на еволюционисткия и интегриски възглед на М. Арнаудов за Възраждането, допълват анализа, разкриващ неговия светогледен „центризм“ и културнационализъм. На това основание Е. Димитров определя М. Арнаудов като легитимен говорител на заветите на Възраждането.

В Глава 7 *Поклонническото пътуване до Македония: слово като обет* авторът се съсредоточава върху беседата на М. Арнаудов *Македония като българска земя*. Умелият, проникновен структурно-семантичен анализ на ораторския текст точно определя стилистичната му доминанта и лингвоперсоналистичната характеристика на идиостила на конкретната езикова личност. Убедителна е критиката на Е. Димитров за М. Арнаудов като идеолог на „българската идея“. Добре обосновано е твърдението, че беседата е своеобразно резюме на българската гледна точка за Македония, както и заключението, че „българската идея е недискурсивна, несподелена, тя е утробна, инстинктивна, неререфлексивна“. Интересна и особено плодотворна за бъдещата изследователска работа върху текстовете на М. Арнаудов от гледна точка на когнитивната стилистика е констатацията, че общият знаменател на неговото научно творчество в края на 30-те и първата половина на 40-те години е по-скоро извъннаучен, политически. Изключително важно е и твърдението на Е. Димитров, че публицистика и политическа реторика можем да открием дори и в скруполюзно написаните научни трудове на М. Арнаудов, което показва, че за него хуманитаристиката е единно поле.

В Глава 8 *Михаил Арнаудов и Михаил Думбалаков: дружба отвъд бариерите на времето* характеристиката на публициста М. Арнаудов е обогатена с разглеждането на две негови статии, публикувани в седмичника *Български юг* с главен редактор М. Дум-

балаков. А глава 9 *Министърът Арнаудов: граждански дълг и реална политика* откроява две основни черти на публицистиката му като министър: нейната безпроблемност, обусловена от комуникативния ѝ статус на неизбежна официална словесност, както и актуалното звучене днес на повечето от мислите и схващанията на държавника, изразени най-вече чрез изявления пред медиите. Изтъкната е заслугата на М. Арнаудов за възстановяването на занятията през учебната 1943/1944 г. и е подчертана липсата на каквато и да е партизанщина при персоналните му назначения в просветното министерство. И тук, както и в предходните глави, Е. Димитров подбира конкретни факти, които коментира прецизно с ясен и номинативно точен език, с опора върху определен документален материал.

В заключението Е. Димитров осмисля цената на публицистичното слово от персоналистична гледна точка, с оглед на онзи, който, изговаряйки го в публичното пространство, се е самоактуализирал като личност „отвъд превратностите на времето“ – човекът на дълга и честта Михаил Арнаудов. Добросъвестният изследовател е открил нещо изключително важно за смисъла на жизненото дело на М. Арнаудов като волева проява на физическото и духовното единство на неговата личност: „Академик М. Арнаудов е свещал задачата на истинския интелектуалец така: да изпълва празните места и да прави дефицита на идеи и хора невъзможен. Само „изгубвайки“ себе си, интелектуалецът може да намери себе си.“

С висока стойност са приложените новоиздирени публицистични текстове на М. Арнаудов – един дар на Е. Димитров за изследователите на живота, творчеството и идеите на изтъкнатия ни учен. Текстът на книгата е подкупващо четивен. В неговото архитектурно и композиционно изграждане, в стилистиката на фразата и на по-големите синтактични цялости, в словесното разгръщане на мисълта Е. Димитров върви в стъпките на големия М. Арнаудов. Трудът е задълбочено и приносно изследване, в което за първи път в българската хуманитаристика е направен задълбочен филологически анализ от персоналистична гледна точка на стилистиката и прагматиката на публицистичните текстове на Михаил Арнаудов, издирени и систематизирани предано от самия изследовател.

Руси Русев